

KARNEVALSKI KOSTIMI CRIKVENIČANA

Od najstarije fotografije
iz 1900. godine do danas

kroz cijelo stoljeće

izložba
3. - 25. 2. 2011.

Gradska galerija Crikvenica
Frankopanska 6

Zahvaljujemo na posudbi i pomoći vlasnicima fotografija koje su korištene na izložbi:
Nini Skomerža, Korneliji Barac, Mirandi Kozina Dorić, Nadi Brnjac, Đurđici Dusper, Svemili
Krištafor, Gordani Domijan, Ivani Veljačić Bačovici, Slavku Matejčiću i Željku Matejčiću.

Naziv izložbe: Karnevalski kostimi Crikveničana kroz cijelo stoljeće
(Od najstarije fotografije iz 1900. godine do danas)

Organizator izložbe i nakladnik kataloga: Centar za kulturu Dr. Ivan Kostrenčić

Mjesto održavanja izložbe: Gradska galerija Crikvenica, Frankopanska 6

Trajanje izložbe: 3. - 25. veljače 2011.

Za nakladnika: Sanja Škratić

Izložbu pripremila, osmislila i grafički oblikovala: Sanja Škratić

Crikvenica, veljača 2011.

Izložba je sufinancirana sredstvima Grada Crikvenice.

Karnevalski kostim je nezaobilazan i glavni element karnevala, maskara ili mesopusta, kako god zvali taj prastari narodni običaj. Bio taj kostim lijep ili ružan, njegova je osnovna funkcija preobrazba iz realnoga u nerealno. On je svojevrsni ključ za putovanje u svijet iz mašte, u kojem možemo biti ono što u svakodnevnome životu nismo.

Karnevalski kostim kao i samo značenje karnevala mijenjali su se kroz povijest, u skladu s društvenim promjenama i socijalnim statusom skupine, pa poprimaju različite pojavne oblike u krugu bogatog građanstva i siromašnoga puka.

Starija dokumentacija o karnevalskim običajima je prilično oskudna. Ozbiljne kronike nisu bilježile tako neozbiljne priredbe. Pa ipak, jedan zapis povjesničara I. W. Valvasora iz sredine 17. stoljeća govori o pokladnim običajima u Primorju, navodeći kako se narod u Senju okrabulji ... i zbijaju po gradu svakojake ludorije i šale. Slično je bilo i u

Crikvenici i cijelome vinodolskom kraju, a takav način maškanja održao se i u prvim desetljećima prošloga stoljeća. Dovoljno je bilo preokrenuti *jaketu* ili obući staru poderanu odjeću, a lice zacrniti čađom ili pokriti koprenom. Toga se još sjećaju najstariji stanovnici Petaka i Gornjega kraja. Kostimi su bili ružni, zastrašujući, ali i komični. Ovu su narodnu tradiciju još sačuvali *Griški krabunosi* u svojim ružno-strašnim kostimima.

Najstarije sačuvane fotografije kostimiranih Crikveničana s početka 20-oga stoljeća pokazuju jedan posve drukčiji karneval, karneval bogatih građana koji su se zabavljali u otmenim kućama i elegantnim hotelima. Njihovi kostimi svojim raskošnim izgledom odražavaju materijalni status i sadrže odjeke karnevala iz velikih europskih gradova. Nižu se Harlekini, haremske odaliske i likovi iz talijanske Comedie dell arte.

Po završetku Drugoga svjetskog rata, u promijenjenim društvenim uvjetima i karneval mijenja svoje lice. Svatko odjeva ono što ima, pa

tako i za karneval. U veselim povorkama miješaju se *lijepi i ružni* kostimi, a svima je cilj isti: dobro se zabaviti.

Sredinom 1960.-ih godina je crikvenička karnevalska tradicija znatno osuvremenjena, najviše zaslugom dvojice duhovitih i maštovitih crikveničkih krojača, Josipa Antića i Davida Matejčića. Ustoličen je niz novih karnevalskih likova, uz Merika i narikaču, pojavljuju se tužitelj, branitelj, sudac i svita na čelu s velikim meštrom. Mijenjaju se ostali karnevalski kostimi, koji sve češće sadrže duhoviti komentar nekih aktualnih zbivanja, a u povorkama se pojavljuju i cijele grupe tematski povezanih kostima.

Zadnjih dvadesetak godina su karnevalski kostimi i šminka na licima sve maštovitiji, jer su i izvori nadahnuća brojniji, najčešće zahvaljujući tehnološkom napretku i filmskoj industriji. Od izvorne tradicije ostalo je malo, zapravo tek nejasno sjećanje i datumi u kalendaru: od Sveta Tri kralja do Korizme. Sve ostalo je prepušteno ljudskoj domišljatosti.

Sanja Škratić

O karnevalskim zbivanjima u Crikvenici s početka 20. stoljeća nema pisanih podataka, jer ozbiljne kronike nisu bilježile tako neozbiljne priredbe. Tek nekoliko sačuvanih obiteljskih fotografija daju nam naslutiti kako su izgledale tadašnje kostimirane zabave. U velikim hotelima (Therapia, 1895.) i (Miramare, 1906.) boravili su i zabavljali se ekskluzivni gosti. Bogatiji su Crikveničani svoje karnevalske kostime mogli obući tek na kućnim zabavama i sličnim mjestima u Rijeci ili Zagrebu, a siromašni se puk veselio po mjestu, po uličicama i oko kuća, zbijajući svakakve ludorije i šale.

Najstarija pronađena fotografija snimljena oko 1900. godine. U karnevalskoj skupini prvi s desna ističe se Josip Skomerža u kostimu Harlekina.

(Iz zbirke Nine Skomerža)

Uspomena s otmjene karnevalske zabave za mlade djevojke. Nada Skomerža s prijateljicama. Snimljeno 1912. godine.

(Iz zbirke Nine Skomerža)

Nada Skomerža u kostimu proljetne vile, prepunom ružinih cvjetova, koji su mnogo godina kasnije opet poslužili za neke nove karnevalske kostime. Snimljeno 29. veljače 1913.

(Iz zbirke Nine Skomerža)

Lude 1920. godine u ritmovima charlestona protutnjale su i plesnim dvoranama crkveničkih hotela: Esplanade, Miramara i Therapie. Karnevalski kostimi tih su godina bili vrlo raskošni. Nada Skomerža u kostimu haremske odaliske, snimljena 1928. godine.

(Iz zbirke Nine Skomerža)

U hotelu Miramare 1931. godine.

(Iz zbirke Nine Skomerža)

U hotelu Miramare 1931. godine.

(Iz zbirke Nine Skomerža)

Tri Pjerete, kao odjek venecijanskog karnevala. Kostimi su nadahnuti likom Pieroa iz talijanske Commedie dell arte. Ovaj klasični lik ima bijelo odijelo s velikim crnim dugmetima, ali i obratno, a na glavi šiljasti dugački šešir. Fotografija snimljena sredinom 1930.-ih godina.

(Iz zbirke Mirande Kozina Dorić)

Sredinom 1930.-ih godina.

(Iz zbirke Centra za kulturu Dr. I. Kostrenčić)

Sredinom 1930.-ih godina.

(Iz zbirke Centra za kulturu Dr. I. Kostrenčić)

U crikveničkom parku 1932. godine, prijatelji iz Kale: gore lijevo Branko Kozina, stoje: Micika, Jakovina, nepoznata i Vera Pahlić.

(Iz zbirke Mirande Kozina Dorić)

Sredinom 1930.-ih na
crikveniĉkom nogometnom
igraliŝtu.

(Iz zbirke Svemile Kriŝtafor)

Ĉlanovi maŝkaronske grupe Balarini
iz Sv. Jelene prije Drugoga svjetskog
rata ĉesto su posjeĉivali Crikvenicu u
vrijeme maŝkara.

(Iz zbirke Svemile Kriŝtafor)

Snimljeno oko 1923.-25. godine.

(Iz zbirke Svemile Kriŝtafor)

Ispred hotela Crikvenica 1932.
godine..

(Iz zbirke Mirande Kozina Doriĉ)

Ratne su godine od 1941. do 1945. bile *sušne* za maškare, ali ni tada oni uporni, poput Petačana, nisu posustajali. Jaketu bi se obuklo naopak, a smjeh su osobito izazivale muške noge na visokim potpeticama.

Nakon Drugoga svjetskog rata trebalo je dosta vremena da se obnovi ovaj prastari narodni običaj. Duhoviti crikvenički krojač, Josip Antić *imao je svoje prste* u tome:

... Mane su znali ljudi iz Ladviča, aš san i ja tamo nekad živel, pa su mi poručili da će doći maškarani va Crikvenicu i da jim storin dozvolu na Udbe.* (...) Onda san

bil odbornik va općine. Obukal san van črni frak i cilindar, bele rukavice i velu crijenu ružu stavil na kolet. Srećun žena Je bila šla v Riku, pa san mogal delat ča ću. Šal san načelniku va općine i san mu rekal da telefona va Udbe. Znal san da me ne more zapret va rešt. I tako je on telefonal, a ja onako obučen obišal san usput nekoliko bufet, a čopor dice za menon. Sad san došal pred vrata, pokucan i uđen. Za stolon je neki debeli čovik neč pisal i kad me je videl je povikal:

- Zar vas ni stid doći maskiran pred narodnu vlast?
- Ja san dio narodne vlasti, a nisam maskiran nego otmjeno obučen! - san mu odgovoril. Onda me je on pital ča san došal, a ja san mu povedal da će zi

Ladviča doć 200 magaraca i jedna maškara na čelu.

- Šta, šta? - me je pital debeli ki je bil opet počel neč pisat.

Ja san onda malo obrnul broj i rekal da će doć 200 maškar i jedan magarac na čelu. Još smo se malo natezali, ma je na kraju se dobro finilo i maškare su prišle...

*UDBA - Uprava državne bezbednosti, zloglasna tajna policija nastala u bivšoj državi 1946. godine; služila se brojnim doušnicima, zastrašivala građane i provodila teror.

Nova vlast nije voljela maske na licima. Tko zna kakav se *antidržavni element* krije pod njom?! Ipak, tradiciju je trebalo održati, pa makar samo začađenih lica! David Matejčić, lijevo i Joško Antić, desno snimljeni 1953. god. ispred Antićeve krojačke radnje u Frankopanskoj ulici.

(Iz zbirke Centra za kulturu Dr. Ivan Kostrenčić)

Povorka s mladom spušta se iz Ladviča sunčane nedjelje, 2. ožujka 1954. godine. Lijevo: David Matejčić i Josip Antić.

(Iz zbirke Centra za kulturu Dr. Ivan Kostrenčić)

Bilo je važno dobro pokriti lice. Snimljeno početkom 1950.-ih godina ispred tadašnje trgovine Granap na obali (kasnije Belje).

(Iz zbirke Centra za kulturu Dr. Ivan Kostrenčić)

Prve maškarane zabave u hotelu *International* organizirale su se 1965. godine. Bila je to prava renesansa crikveničkog mesopusta, a potrajala je sve do 1986. godine, kada je hotel iz temelja preuređen. Tih dvadeset godina bilo je zlatno doba crikveničkih maškara. Neumorni Joško Antić osuvremenio je stare običaje. Uz tradicionalne likove, Merika i narikače, uveo je likove tužitelja, branitelja i suca, po uzoru na Francusku u kojoj je neko vrijeme boravio. Tako je cijela priredba postala organizirana manifestacija i poprimila oblik turističkog proizvoda, kakvog Crikveničani danas ponovno priželjkuju.

Josip Antić dugogodišnji Veliki Meštar crikveničkih maškara i Mali Meštar, David Matejčić.

(Iz zbirke Centra za kulturu Dr. I. Kostrenčić)

Najstarija organizirana grupa *Jokeri* u povorci 31. siječnja 1967. godine.

(Iz zbirke N. Skomerža)

Prvi *Mesopusni odbor* osnovan je 1966. godine i imao je deset članova na čelu s velikim mešтром. Na fotografiji časnici snimljeni sredinom 1960.-ih godina.

(Iz zbirke Centra za kulturu Dr. Ivan Kostrenčić)

Ove smiješne glave godinama je stvarao Ivo Hrelja, a dužnost mu je bila svake godine napraviti crikveničkog mesopusta Merika.

(Iz zbirke Ivane Veljačić Bačovice)

Dječja reduta 1970. godine na pozornici bivšega Doma Partizan odnosno Sokolane, za vrijeme snimanja TV-emisije o crikveničjim maškarama.

(Iz zbirke Kornelije Barac)

Karnevalski kostimografi često su nalazili nadahnuće u povijesnim kostimima.

(Iz zbirke Centra za kulturu Dr. I. Kostrenčić)

Ispred omiljenog *Intera* u nedjelju, 15. veljače 1972. godine.

(Iz zbirke Nade Brnjac)

Karnevalska povorka išla je kroz cijelu Crikvenicu. Na slici iz 1976. godine spuštaju se nekadašnjom Paljaginom, a danas Gundulićevom ulicom prema Igralištu.

(Iz zbirke Nade Brnjac)

Jedinstvena karnevalska atrakcija, utrke magaraca sredinom 1970.-ih ispred staroga *Internationala*.

(Snimio: B. Sterle)

Ideja za kostime nikada nije nedostajalo, od afričke egzotike do auto-mehaničara za visokooktanskog magarca.

(Iz zbirke Nade Brnjac)

Fotografija za uspomenu na nedjeljnu maškaranu povorku u ožujku 1984. u prostoru Ljetnoga kina, koje je ubrzo nakon toga otišlo u povijest, a s njim i maškarani *Inter*.

(Iz zbirke Nade Brnjac)

Ispred recepcije starog hotela *International* sunčane nedjelje u ožujku 1984. godine.

(Iz zbirke Nade Brnjac)

Pravi zaljubljenici u maškare uživaju u svakom trenutku nastajanja kostima. Jedne veljače 2000. godine.

(Iz zbirke Nade Brnjac)

Sve dijelove treba pažljivo planirati i sto puta isprobati, ako treba. U tijeku priprema novoga kostima za maškare 2004. godine.

(Iz zbirke Kornelije Barac)